

Kitap Tanıtımı: Çağının Belirlemeleri ve Algıları Işığında Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü - Medine Dönemi -

Gülpınar Aydın | <https://orcid.org/0009-0006-9780-6140> | gulpınar.aydin.61@gmail.com
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı,
Samsun, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/028k5qw24>

Öz

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Nahide Bozkurt'un kaleminden çıkan bu eserde, Hz. Peygamber'in hayatının Medine Dönemi ele alınmıştır. İncelememize konu olan kitapta yazar, olayları klasik siyer yazıcılığının aksine çağının tanıkları ve siyerin kurucu babaları olarak nitelendirilen erken dönem Müslüman tarihçilerin algıları ışığında yeniden okumayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda eser, rivayetleri sadece kronolojik bir aktarımla sınırlı tutmamış, olayları kendi tarihsel bağlamı içerisinde değerlendirip yazarın analizleriyle zenginleştirerek okuyucuya sunmuştur.

Anahtar Kelimeler

İslâm Tarihi, Siyer, Hz. Muhammed, Medine, Nahide Bozkurt.

Ayrıntı Bilgisi

Aydın, Gülpınar. "Çağının Belirlemeleri ve Algıları Işığında Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü - Medine Dönemi -". *Trabzon İlahiyat Dergisi* 13/1 (Haziran 2026), 397-404.

Geliş Tarihi	: 06.02.2026
Kabul Tarihi	: 07.05.2026
Yayın Tarihi	: 30.06.2026
Etik Beyan	: Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Yapay Zeka Kullanımı	: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.
Benzerlik Taraması	: Yapıldı - intihal.net
Çıkar Çatışması	: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	: Bu çalışmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Book Overview: Çağının Belirlemeleri ve Algıları Işığında Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü - Medine Dönemi -

Gülpınar Aydın | <https://orcid.org/0009-0006-9780-6140> | gulpinar.aydin.61@gmail.com
Ondokuz Mayıs University, Faculty of Divinity, Department of Islamic History and Arts,
Samsun, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/028k5qw24>

Abstract

In this work authored by Prof. Dr. Nahide Bozkurt from the Faculty of Theology at Ankara University, the Medina Period of the Prophet's life is examined. In the book under review, the author aims to re-read events through the perceptions of early Muslim historians, described as contemporary witnesses and the founding fathers of sirah, as opposed to classical historiography. Accordingly, the work does not limit itself to a mere chronological account of narrations; instead, it evaluates events within their historical context and presents them to the reader enriched by the author's analytical insights.

Keywords

Islamic History, Sirah, Prophet Muhammad, Medina, Nahide Bozkurt.

Citation

Aydın, Gülpınar. "Çağının Belirlemeleri ve Algıları Işığında Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü - Medine Dönemi -". *Trabzon Theology Journal* 13/1 (June 2026), 397-404.

Date of Submission : 06.02.2026

Date of Acceptance : 07.05.2026

Date of Publication : 30.06.2026

Ethical Statement : This study does not require ethical committee approval, and the data used were obtained through literature review/published sources.
It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited in the bibliography.

Use of AI : No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content of the study was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles

Plagiarism Checks : Yes - intihal.net

Conflicts of Interest : The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support : The author acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Copyright & License : Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Kitap Tanıtımı: Çağının Belirlenimleri ve Algıları Işığında Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü - Medine Dönemi -

İslâm tarih yazıcılığı, rivayetlerin nakledilmesi üzerine kurulu görünse de bu birikimin oluşumunun arka planında Kur'an-ı Kerim'in tesis ettiği köklü bir tarihsel bilinç yatmaktadır. Erken dönem Müslüman tarihçileri rivayetleri yazıya geçirmeye sevk eden temel hususlardan biri de geçmişte sadece kronolojik olarak kayda geçmekten ziyade geçmişten ibret alma sorumluluğunu yerine getirmektir.¹ Nitekim Kur'an-ı Kerim'in "Yeryüzünde gezip de kendilerinden öncekilerin sonu ne olmuş görmezler mi?" minvalindeki âyetleri, Müslüman tarihçilerde dünya tarihine ve özelde Hz. Peygamber'in hayatına dair derin bir ilgi uyandırmıştır.² Bu ilgi, hakikati gelecek kuşaklara aktarma bilincine dönüşmüş ve tarihçiler bu ilahi sorumluluk hissiyle de eserlerini kaleme almaya başlamışlardır.³ Ayrıca Kur'an-ı Kerim'in birçok âyetinde Hz. Peygamber'in örnek kişiliğine vurgu yapılması ve kendisinin en güzel örnek olarak gösterilmesi de bu yaklaşımı destekleyen önemli bir faktör olmuştur.⁴

İncelememize konu olan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Nahide Bozkurt'un *Çağının Belirlenimleri ve Algıları Işığında Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü -Medine Dönemi-* adlı eseri, tam da bu noktada önem kazanmaktadır. Ankara Okulu Yayınları tarafından 2025 yılında basımı gerçekleştirilen bu eser, yazarın daha önce yayınladığı ve Hz. Peygamber'in Mekke yıllarını ele alan çalışmasının bir devamı niteliğinde olup Medine dönemini merkeze almaktadır.⁵

Siyer literatüründe yer alan kronolojik anlatım geleneği içerisinde bu çalışma, erken dönem Müslüman tarihçilerin aktarımlarını esas alan bir yaklaşım sergilemektedir. Bu eser siyerin kurucu metinleri arasında kabul edilen erken dönem tarihçilerin rivayetlerini, onların tanıklıklarını ve algılarını merkeze alarak karşılaştırmalı bir şekilde yeniden okumayı hedeflemektedir. Müellif, siyer yazıcılığında olay ile olayın algılanış biçimi arasındaki farkı gözeterek bu yaklaşımla hadiselerin kendisi kadar bu hadiselerin nasıl algılandığını da tahlil ederek literatürdeki analitik tarih yazımı geleneğine katkı sağlamaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda müellif eserin temel amacını, Hz. Muhammed'in Medine'deki yaşamını Tarif Khalidi'nin tasnifine atıfla "siyerin kurucu babaları" olarak nitelendirilen İbn İshâk (ö. 151/768), Vâkîdî (ö. 207/823), İbn Sa'd (ö. 230/845), Belâzürî (ö. 279/892) ve Taberî'nin (ö. 310/923)⁶ verilerini merkeze almak ve bu verileri kendi analizleriyle renklendirmek olarak açıklamıştır. Yazar bu kaynaklardan aktarım yaparken sadece bilgiyi sunmakla kalmamış, paragraf-

1 Server Vakfı, "Bir Kitap Bir Yazar Prof. Dr. Nahide Bozkurt 'Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü'", YouTube (07 Aralık 2024), 00:05:19-00:06:04.

2 er-Rûm 30/9. Konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'deki tarihsel bilinç ve ibret alma hakkında diğer âyetler için bk. Yûsuf 12/111.

3 Server Vakfı, "Nahide Bozkurt 'Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü'", 00:06:08-00:06:33.

4 Nahide Bozkurt, *Çağının Belirlenimleri ve Algıları Işığında Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü -Mekke Dönemi-* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2024), 7-8. Konuyla ilgili bk. Ahzâb 33/21; Âl-i İmrân 3/159, Kalem 68/4.

5 Yazarın konuya dair örnek bazı çalışmaları için bk. Nahide Bozkurt, *H. Muhammed'in Yaşam Öyküsü -Mekke Dönemi-*; Nahide Bozkurt, "Hz. Muhammed'in Biyografisi Üzerine", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Haziran 2002), 160-167; Nahide Bozkurt, "The Life of Muhammad Before Prophetic Call in the Sirah of Ibn Ishaq", *Siyer Araştırmaları Dergisi* 11- Hz. Muhammed (sas) Özel Sayısı (Aralık 2021), 11-28; Nahide Bozkurt, "Hz. Peygamber'in Üstün Vasıfları", *İslâm Kadın ve Toplum*, ed. Mehmet Bulut, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008), 82-86.

6 Tarif Khalidi, *Images of Muhammad: Narratives of the Prophet in Islam Across the Centuries* (New York: Doubleday, 2009), 58.

ların başlarında “İbn İshâk'ın kaydına göre”, “Taberî'nin takdim ettiğine göre”, “İbn Sa'd'ın sunduğuna göre” gibi ifadelerle referans aldığı eserleri ve kaynakların birbiriyle örtüştüğü veya ayrıştığı noktaları kaydetmiştir (s. 35, 36, 37). Bu yaklaşım sayesinde yazar, okuyucunun metni takip ederken rivayetler arasındaki farklılıkları görmesini hedeflemiştir.

Yazarın “kurucu babalar” olarak nitelendirdiği erken dönem tarihçilerin eserlerini merkeze alması, metodolojik bir bütünlük sağlasa da rivayetler arasındaki tercih usulündeki belirsizlik dikkat çekmektedir. Özellikle söz konusu müelliflerin aynı olayı anlatırken ayrıştığı noktalarda, yazarın tercihini hangi kriterlere dayandığı okuyucuya her zaman net bir şekilde sunulmamıştır.

Dikkat çeken bir diğer husus, yazarın eserine bu alandaki çalışmalarda klasikleşmiş bir isimlendirme olan “Siyer” yerine “Yaşam Öyküsü” adını vermesidir. Literatürde yerleşik olan bu kavramın kullanılmaması metodolojik açıdan tartışmaya açık bir tercihtir. Yaşam öyküsü, kişiyi doğumundan ölümüne kadar geçen süreçte çevresiyle etkileşim halinde olan biri olarak konumlandırırken siyer terimi İslâm geleneğinde belirli bir usulü temsil etmektedir. Dolayısıyla yazarın bu tercihi, erken dönem tarihçilerin algıları ve dönemin şartları ışığında gerçekleştirilen analitik bir yeniden okuma süreci olduğunu vurgulama amacı taşıyor olabilir. Kanaatimize göre müellifin bu tercihi, Hz. Peygamber'in insani yönünü, tarihsel kişiliğini ve liderlik portresini öne çıkarma amacı taşısa da siyer kavramının zihinlerde oluşturduğu dini temelleri ve usul geleneğini zayıflatma riski de taşımaktadır. Eserin içeriğindeki rivayet merkezli yaklaşım dikkate alındığında modern bir isimlendirme olan “Yaşam Öyküsü” başlığının klasik içerikle ne derecede örtüştüğü akıllarda bir soru işareti olarak kalmaktadır. Bununla birlikte yazarın bu tercihle kitabı sadece İlahiyat öğrencilerine değil tarih ve sosyolojiye ilgi duyan okurlara da ulaştırmayı ve Türkçe sözcükleri kullanarak yaygın anlatım biçiminden farklılık gösteren özgün bir üslup geliştirmeyi hedeflediği söylenebilir.

Eserin metodolojik tercihlerinden biri de konu başlıklarında kronolojik isimlendirmeler yerine olayların ruhunu yansıtan daha edebi yönlü ifadelere yer vermesidir. Yazar, olayları salt ismen zikretmekle yetinmeyip o olayın önemini ve tarihsel arka planını özetleyen başlıklar kullanmayı tercih etmiştir. İçindekiler kısmına göz atıldığında, örneğin sadece Hicret demek yerine “İnancını Özgürce Yaşama ve Evrenselleştirme İdeali: Ana Vatan'dan Ayrılış”; Kiblenin Değişimi yerine “Öze Dönüş”; Reci' ve Bi'rîmaûne hadiseleri yerine “İyi Niyetin Kötüye Kullanımı”; Tebük Seferi yerine “Bizans'a Meydan Okuma”; Senetü'l-vüfûd (Elçiler Yılı) yerine “İslâm'ın Arap Yarımadası'nda Egemen Oluşu” gibi farklı başlıklandırmalar kullanılmıştır.

Eserin muhtevası, konuların kronolojik bir akışla ancak analitik bir perspektifle anlatıldığını göstermektedir. “Tarihsel Arka Plan” bölümü ile başlayan çalışma, “Erken Dönem Siyer Yazıcılığı ve Kaynaklar Üzerine” başlığı ile okuyucuyu metodolojik bir zemine hazırlamaktadır. Hicret ile başlayan Medine dönemi; Mescidin inşası, Ensar ve Muhacirlerin kardeşleştirilmesi, Medine Vesikası gibi müesseseleşme adımlarıyla devam etmekte; Bedir, Uhud, Hendek, Mekke'nin Fethi ve Tebük gibi askeri dönüm noktaları ve Hudeybiye gibi diplomatik hamlelerle detaylı olarak ele alınmaktadır. Kitap, Elçiler Yılı, Vedâ Hutbesi ve Hz. Muhammed'in vefatı konularının ardından, yazarın genel değerlendirmesiyle sona ermektedir.

Müellif, tarih yazımında olayların tüm verilerini aktararak okuyucunun zihnini yormak yerine, konunun anlaşılmasını sağlayacak ve Hz. Muhammed'in misyonunda dönüm noktası olduğuna inandığı önemli hadiselerle değinmeyi tercih etmiş (s. 44) ve tarihçiler arasında konu hakkında en zengin aktarımı yapanı seçme yöntemini benimsemiştir (s. 62). Ayrıca anlatımı güçlendirmek adına metin içinde harita ve görsel materyallere yer vererek okuyucunun dönemin coğrafi ve stratejik şartlarını zihninde kurmasına yardımcı olmuştur (s. 41, 67, 86, 101). Yazarın, anlatısında kritik olayları ele alırken tarihsel rivayetlerin yanı sıra -özellikle askeri ve siyasi konularda- Kur'ân âyetlerinden (Enfâl ve Âl-i İmrân sureleri vb.) istifade ettiği görülmektedir. Bu tutum, kronolojik siyer verilerinin dönemin dinî metinlerindeki karşılıklarıyla beraber zikredilmesine fırsat tanımıştır (s. 72, 97, 120, 156). Bölüm sonlarında konuların kısaca özetinin yapılması metnin takibini ve anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır (s. 77, 83, 98). Yazar olayları tarihsel bağlam içinde değerlendirmenin gerekliliğine de yer yer vurgu yapmıştır (s. 109).

Yazarın tarih yazıcılığındaki tarihsel kurgusalılık meselesine yaklaşımı da eseri özgün kılan bir diğer detaydır. Bozkurt, tarih yazıcılığında tarihin geriye yönelik olarak yeniden kurgulanabileceği ve arzu edilen söylemlerin etki gücünü artırmak amacıyla metinlere yerleştirilebileceği ihtimaline dikkat çekmiştir. Yazar, bu duruma çarpıcı bir örnek olarak Vedâ Hutbesi metnini sunmaktadır. İbn İshâk, Vâkîdî ve Taberî gibi erken dönem kaynaklarında bütüncül olarak yer almayan, ancak günümüzde hutbenin en bilinen kısmını oluşturan "Arap'ın Arap olmayana üstünlüğü yoktur" vurgusunun sadece Ya'kûbî'nin rivayetlerinde yer almasını örnek göstererek bu metnin Emevîler dönemindeki siyasi ve sosyal şartlardan dolayı (mevâlî sorunu) ilave edilmiş olma ihtimalini dile getirmesi oldukça dikkat çekicidir. Bu yaklaşım, yazarın olayların sadece tarihsel gerçekliğini tartışmaktan ziyade o olayların "dönemin algıları ışığında" nasıl görüldüğüne odaklandığını kanıtlar nitelikte gözükmektedir (s. 169-170, 172-173).

Eserin kaynakça kısmı incelendiğinde yazarın geniş bir referans ağundan beslendiği açıkça görülmektedir. Müellif klasik rivayet birikiminin yanı sıra W. Montgomery Watt, Josef Horowitz, Maxime Rodinson, M. J. Kister ve Uri Rubin gibi Batılı araştırmacıların çalışmalarını; Adnan Demircan, İrfan Aycan, Mehmet Azimli, Şaban Öz, Eyüp Baş ve Mustafa Fayda gibi çağdaş İslam tarihçilerinin eserlerini, makaleleri ve ansiklopedi maddelerini kaynakçasına dahil etmiştir. Bu sayede yazar, farklı disiplinlere ait modern literatürden istifade ederek konuyu çok boyutlu olarak ele almıştır.

Sonuç olarak yazar, Hz. Muhammed'in yaşam öyküsündeki Medine dönemini, Mekke yıllarına kıyasla muhteşem bir panoramaya evrilen ve risâlet görevinin nihaî hedefine ulaştığı bir zafer süreci olarak nitelendirmektedir. Eserin, Hz. Muhammed'in yaşamını çağının tanıkları gözünden okumak isteyen akademik ve genel okuyucu kitlesi için özellikle de Medine dönemini siyasi, sosyal ve psikolojik boyutlarıyla bütüncül bir şekilde kavrama noktasında önemli bir başvuru kaynağı mahiyetinde olduğu rahatlıkla söylenebilir. Yazarın olayları dönemin algıları ışığında yorumlama çabası (s. 158), geçmişi bugünün yargılarıyla değil, kendi şartları içinde anlama (*historisizm*) ilkesini gözettiği izlenimini vermektedir. Bu yönleriyle eser, erken dönem kaynaklarına sadık kalma konusundaki hassasiyetini korumaya çalışarak literatürdeki yerini almaktadır (s. 8, 109).

Kaynakça | References

Bozkurt, Nahide. *Çağının Belirlenimleri ve Algıları Işığında Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü -Mekke Dönemi-*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2024.

Bozkurt, Nahide. *Çağının Belirlenimleri ve Algıları Işığında Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü -Medine Dönemi-*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2025.

Bozkurt, Nahide. "Hz. Muhammed'in Biyografisi Üzerine". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Haziran 2002), 160-167.

Bozkurt, Nahide. "Hz. Peygamber'in Üstün Vasıfları". *İslâm Kadın ve Toplum*. ed. Mehmet Bulut, 82-86. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008.

Bozkurt, Nahide. "The Life of Muhammad Before Prophetic Call in the Sirah of Ibn Is-haq". *Siyer Araştırmaları Dergisi* 11 (Aralık 2021), 11-28.

Khalidi, Tarif. *Images of Muhammad: Narratives of the Prophet in Islam Across the Centuries*. New York: Doubleday, 2009.

Kur'ân-ı Kerîm Meâli. çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2009.

Server Vakfı. "Bir Kitap Bir Yazar Prof. Dr. Nahide Bozkurt 'Hz. Muhammed'in Yaşam Öyküsü'". *YouTube*. 07 Aralık 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=r4fqt9G2Sz4>.